

van onsen Rade ende Reeckeninge in Hollandt : Bevelen voorts onsen voorz Procureur Generael van Hollant, ende allen anderen onsen Officieren ende Justicieren voorz, dat sy onse voorz Bosschen-bewacders, ende anderen onsen voorz Officieren vande selve onse Bosschen ende Wildernissen, elck in 't sijne hier inne doen alle hulpe, troost ende bystant op dat noot zy, ende sy des begeeren : Cesserende alle beletten ende wederseggen ter contrarien : Want ons alsoo belieft, niet

jegenstaende eenige Ordonnantien, Restroicten, Geboden oft Verboden ter contrarie. Des ten oorden soo hebben wy onsen Zegel hier aen doen hangen. Gegeven in onse Stede van Mechelen, den ses-en-twintichsten dach van Decembris, in 't Jaer ons Heeren duyfent vijf hondert ende seventhien. Ende van onsen Rijcke het tweede. Op de Ploye vanden selven staet gheschreven, By den Coninck in sijnen Rade. Geteykent, *V. de Rue.*

2. Placaten vanden 27 Maert 1524. elfden Januarij 1531. elfden dito

1532. *siilo Curiae.* vijfden Mey 1551. elfden Maert 1555. vijftienden Februarij 1560. *siilo Curiae.* 21 Julij 1561. twaelfden Februarij 1561. derden Maert 1562. 24 Januarij 1563. eersten Maert 1564. sesten Maert 1566. 27 dito 1567. *siilo Curiae.* tweeden Augusti 1569. sevenden Julij 1579. 24 Januarij 1583. ende negentienden Martij 1586. *Oste nae ghemeen schrijven* 27 Maert 1525. elfden Januarij 1532. elfden dito 1533. vijfden Mey 1551. elfden Maert 1556. vijftienden Februarij en een-en-twintichsten Julij 1561. twaelfden Februarij 1562. derden Maert 1563. 24 Januarij 1564. eersten Maert 1565. sesten Maert 1567. seven-en-twintichsten dito 1568. tweeden Augusti 1569. sevenden Julij 1579. vier-en-twintichsten Januarij 1583. en negentienden Maert 1586. *Op 't selve subject.*

MAURIT S, geboren Prince van Oran-gien, Grave van Nassau, Catzenellebogen, Vyanden, Dietz, &c. Marquis vander Veere ende Vliissingen, Heere van S. Vijth, Daesburgh, der Stadt Grave ende vanden Lande van Kuyck, &c. Gouverneur, Capiteyn Generael ende Admirael over Hollant, Zeelant ende Vrieflant, den Deurwaerder ofte geswooren Exploictier vanden Comptoire des Ontfangers des Graflickheys Wildernisse in Hollandt, Saluyt. Alsoo t'onser kennisse ghekomen is, dat dagelijks inder Bosschen, Duynen ende Wildernissen, ende anderen onder den bedrijve vande Houtvesterye ende Duynmeyerchap van Hollandt, seeckere groote excessen gebeuren, die gheperpetreert worden by veele ende diversche Persoonen, sooo wel in 't vangen overtallick veel Hasen ende Conijnen, ende andere loopende Wildt: als Swanen, Reygeren, Kranen, vliegende Wilt, ende die selve schietende met Buffen ende Bogen: mitsgaders alderhande Geboomten afhoudende, brekende ende vernielende, alles contrarie die oude Ordonnantie ende Usantie daer op gemaeckt: Ende want wy daer inne 3 willen voorsien, ende de verganckelijckheyt vande Wildernisse behoeden willen.

I.

SOO IST, dat wy u ontbieden ende bevelen, daer toe committerende midts desen, dat ghy terstont treckt over al inden 4 Lande van Hollant ende Vrieslandt, binnen de Steden ende daer buyten, daer men gewoonlicken is publicatie te doen, ende aldaer openbaerlicken voor den Volcke, by u roepende den Officier vander Plecke (is 't noot) van 5 wegen de Hooge Overigheyt, ghebidt ende beveelt eenen yegelicken, van wat state ofte conditie hy zy, dat niemant hem en vervordere eenige Conijns-nesten te rooven, ofte naer Conijnen te schieten met Buffen ofte met Bogen, ofte inde Bergen naer Conynen te rommelen ofte te stommelen, Conijnen uyt delven, ofte inde Waranden 6 naer

Conijnen te jagen, ofte met Havicken ofte andere Vogelen te vlieden, op de boete van tien Carolus guldens t'elcken reyse van elcke Conijn te verbeuren, ende daer-en-boven die Honden, Vogelen, Buffen, Netten ende Fretten, daer sy 't selve mede gedaen sullen hebben.

II.

Hier inne alleenlijck uytgesondert de principael Hooft-Officiers, ende die van 7 onsen Ridderchap-pen, die mogen jagen in heur selfs Persoon ofte heuren gebrooden Dienaer, elcks met een zeel Winde, te weten, drie Winden met twee Spiljoenen, ofte vier Winden met een Spiljoen ofte Bastaert, voor een zeel Winden gereeckent, deur leydende heufselicken die Duynen ende Waranden, 8 sonder inde gaten te rommelen ofte te stommelen, ofte naer eenige Hasen lagen te stellen, 't zy op Dammen, Wegen, Hecken, Bruggen ofte anders, ende dat niet meer als een ofte twee dagen ter Weecken, in alie de Duynen ende Waranden waer dat het zy, ende t'elcken reyse te vangen indien sy konnen eenen Hase ofte twee, een koppel Conynen ofte twee, sonder meer, ende dat van 9 S. Jacobs avont af tot Lichtmisse daer aen, ende niet anders ofte langer, ende dat op een boete t'elcker reyse van thien ponden voor elcke Hase, Conijn ofte Wilt.

III.

10 Sullen oock de geene die 't Weyt-spel mette Vogel hanteren 't selve niet mogen doen, dan buyten die voedende tijt, te weten, beginnende S. Jacob tot Lichtmisse toe, sonder eer ofte langer, uytgesondert alleenlicken de vlucht op de Poieloir, die men inde pomtijt naer ouder gewoonte sal mogen vlieden, ende dat op ghelijcke boeten t'elcke reyse als vooren.

IIII.

11 Welverstaende dat onse meeninge niet en is, yemant vande voorz principael Hooft-Officiers, ofte die van onsen Ridderchappe, 't voorschreve deduyct des Jachts toe te laten, die eenige mechanicque Ambachten doen, ofte Hasen ende Conijnen verkoopen, verwisselen ofte leveren om eenich

Oooo 3

gewin,

gewin, daer op levende, den welcken wy 't Veldt verbieden, ende interdiceren van nu voortaan meer te mogen jagen nae Haes ofte Conijn, op een peyne van arbitrale correctie, ende dat men tegens henlyuden sal procederen de facto, sonder eenige dissimulatie.

V.

Gemerckt noch dagelijks questie valt, wie voor Hooft-Officiers ter Jacht gequalificeert zynde, ghehouden worden, is verklaert dat die Jacht den nabeschreven Officiers gegunt is, sonder andere: Als te weten, beyde die Presidenten ende andere Raden vanden Hoogen ende Provincialen Rade in Hollandt, beyde heur Griffiers, den Advocaet Fiscael, den Procureur Generael, de twee ordinaris Secretarissen, die twee eerste Deurwaerders van beyde de Raet-kamers, die President ende Luyden vander Reeckeninge, die Auditeurs, den Commissaris, die Klerck ordinaris ende extraordinaris, met den Deurwaerder, die drie Dijkgraven ende Hooge Heemraden vande drie Collegien, als Rhijnlant, Delflant ende Schielant, de Rentmeesters, voerende den Tytel van Raedt ende Rentmeester, als Noort-Hollant, Zuyt-Hollant, Voorne ende Kennemerlandt, die drie Meester-knappen, Rentmeester ende Secretaris vander Wildernisse, den Rentmeester vande Exploieten ende Espergne, den Griffier vanden Leenhove, die Casteleynen van sijne Genade Huysen, wesende de voornoemde Officiers al 'samen gereputeert voor Officiers die men noemt des Escroix ofte Domestiques van des Graeffelijckheys van Hollants Huyse, die welcke onverhindert het Weytspel mogen gebruycken, mits niet excederende d'Ordonnantie vande Wildernisse.

VI.

Den Deurwaerder van Noort-Hollant, ende vande Wildernisse, mitsgaders die geswooren Dienaers vander Houtvesterye, sullen in 't exereeren van heurluyder Officie, uyt gaende met eenen Hont mogen jagen, sonder anders ofte meer, ende dat van Sint Iacob tot Lichtmisse.

VII.

12 Sullen oock die Hooft-Officiers ende die Ridderchap, die toegelaten is te jagen, in tyden als de Sneeuw ende Ys leydt niet jagen, maer heur Honden op houden, ofte alsulcke last aen hangen, dat sy gheen schade en doen aen eenich Wildt: Ende indien sy daer inne excederen, dat sal wesen op gelijcke boete van thien Carolus guldens t'elcken reyse tegens die Hooge Overigheyt te verbeuren, ende daer-en-boven geprivect te blyven van meer te mogen jagen ofte vliegen in vier jaren daer naer, ende dat op de boete van vijftich gouden Carolus guldens indien sy ter contrarien deden: sonder dat die selve in heur absentie, ofte als sy selve in persoone niet en mogen jagen eenige andere dan heure gebroode Dienaers, inde selve Duynen ofte Waranden, sullen mogen scynden, op gelijcke boeten, ende daer-en-boven die Dienaers arbitralick gecorrigeert te worden.

VIII.

Item, sullen die voorz. 13 Hooft-Officiers ende die van den Ridderchap, geen gespan maken ofte t'samen jagen, met geleende ofte geraepte Honden, op gelijcke boete als vooren.

IX.

14 Item, alsoo daer groote questien dickmael voor den Houtvester gemoveert worden, opte interpretatie van 't gespan, en wort anders voor geen gespan ghehouden, dan dat eenige Weylyuden met opsitten wil excederende

't getal van een Zeel Winden zijn jagende, maer eenige Weylyuden fortuito casu in 't Velt d'een den anderen gemoetende, ende een weynich tijts by den anderen blyvende, en maecken geen ghespan, ghelijck mede indien sy per Compagnie metten anderen heusselijcken zijn gaende, alrijt niet excederende een zeel Winden, ende soo wie anders ofte contrarie desen bevonden wort met ghespan te jagen, sal zijn voor elcke reyse ende elck Persoon, op een boete van thien pont.

X.

14 't Welck alleen verstaen wort vande Edellyuden ende Hooft-Officiers in persoon, sonder dat eenige gebroode Dienaers t'samen (al schoon niet excederende een zeel Winden) sullen mogen jagen, op een boete t'elcken reyse als vooren.

XI.

14 Noch en sal niemant ter Jacht gequalificeert zynde eenige ongequalificeerde Persoonen meer als een, ofte sijn gebroode Dienaer met hem in 't Velt mogen nemen, op peyne van gespan.

XII.

14 Naer dien mede bevonden wort, dat by den geenen die hen met 't Weytspel vande Quartelen zijn geneerende, veel jonck Hoens dat noch niet springen en kan, als oock mede out Hoen noch broedende, ende dickwils mede jonge Hasen deur Spiljoenen ende andere Honden die sy met hen in 't Velt nemen, vernielt ende geprint worden: Soo is 't, dat niemant van nu voortaan 't voornoemde Weytspel van Quartelen hanterende, eenigerhande Honden met hem in 't Velt sal mogen nemen, op een boete van thien pont t'elcke reyse te verbeuren, ende daer-en-boven voor elcke Haes ende Hoen 't zy jonck ofte oudt gelijcke thien pont.

XIII.

15 Dat voortaan niemant wie hy zy, hem en vorderde te koop en ofte verkoopen eenige Conijnen die geschooten, met Honden gevangen, gestoolen ofte met Netten afgeset zijn, nochte oock eenige Hasen, Vesanen, Moer-hoenderen, Reygers ofte andere Wilt, staende tot kennisse vande Houtvester ofte Meester-knappen, op een boete van thien ponden t'elcke reyse ende voor elcke Wilt, soo wel by den Kooper als Verkooper te verbeuren.

XIII.

Dat geenige Voorkoopers Conynen en koopen dan vande gecne die selfs Duynen ende Waranden hebben, ofte wettelijcken gebruycken, op een boete van gelijcke thien ponden voor elck Conijn t'elcke reyse te verbeuren.

XV.

Dat mede alle Herbergiers ende andere particuliere Persoonen geen Conijnen en sullen mogen koopen dan vande Duynmeyers als vooren, ofte anderen die de selve Conynen wettelick gekoft sullen hebben, op een boete t'elcke reyse als vooren.

XVI.

Sullen mede de voornoemde Voorkoopers, Herbergiers ende andere, geene Conijnen mogen koopen, nochte oock eenige Duynmeyers die te koop mogen brengen voor Sint Odulphus dach, op ghelijcke boete t'elcke reyse, ende voor elck Conijn als vooren, soo wel by den Kooper als Verkooper met die Conijnen te verbeuren.

XVII.

't Welck niet alleen verstaen en wort vande Duynmeyers vande Graeffelijckheys Duynen, maer mede van Duynmeyers van particuliere Heeren ofte Persoonen recht

van Wildernisse hebbende, die mede voor S. Odulphus dach, geen Conijnen sullen mogen te koope brengen, op gelijcke boete te verbeuren als vooren: dan sullen wel een koppel ofte twee al te met den Eygenaer vande particuliere Duynen t'ijnen huysse voor Sint Odulphus dach voornoemt onbehaelt, sonder boete daer omme te gelden, mogen leveren sonder yemant anders.

XVIIII.

Sullen oock die Voorkoopers, Herbergiers ende alle andere Persoonen, daer men eenige Conijnen, Hasen, Patrijfen ofte eenich ander Wilt, staende tot kennisse vanden Houtvester ende Meester-knapen, by bevinden sal, gehouden zijn te verklaren, dies van den Houtvester ofte sijnen geswooren Dienaers versocht zynde, van wiens sy (contrarie deses) eenich Wilt gekocht souden mogen hebben, ofte heur by eede purgeren den Persoon daer sy die of gekoft hebben niet te kennen, ende dit op ghelijcke boete t'elcke reyse voor elck Wilt te verbeuren als vooren.

XX.

Omme noch te verhoeden alle cavillation, exceptien ende practijquen die hier uyt souden mogen rijzen, wert mede verboden eenigerhande Wilt, staende tot kennisse als vooren, in 't resort vande Houtvesterye van Hollant voor Sint Odulphus dach voornoemt te verkoopen, alwaer 't al schoon die uyt andere Duynen, 't zy uyt die Duynen van Brederoede, ofte uyt andere particuliere Duynen soude mogen komen, ende alhier inde Houtvesterye van Hollandt te koope ghebracht worden, 't welck wel expresselijck by desen verboden wort, op te verbeure voor de eerste reyse van 't selve Wilt, ende die tweede reyse op een boete van thien ponden voor elck Wilt t'elcken reyse, soo wel by den Kooper als Verkooper te verbeuren.

XX.

16 Verbiende voorts mede, dat niemant hem en vervordere inde hooge ofte lage Veenen, ontrent den Huysse van Teylingen gelegen, te jagen, op ghelijcke peynen t'elcken tegens die Hooge Overigheyt te verbeuren, ende daer-en-boven gheprivert te blyven van meer te mogen jagen ofte vliegen in vier Jaeren daer naer, ende de Dienaers arbitralicken gecorrigeert te worden.

XXI.

Item, die gheenen die men bevinden sal fretterende, ofte met lange Netten Conijnen inde Duynen ende Wildernisse by nachte of by dage af stekende, dat sal wesen die eerste reyse op een peyne van veertich gouden Carolus gulden, die tweede reyse op 17 die boete van tachtich Carolus gulden, die derde reyse hondert Philips gulden, ende daer-en-boven arbitralicken gecorrigeert, die vierde reyse met Roeden strengelijck gegeesselt ende gebannen te worden.

18 XXII.

Item, soo wie buyten onsen wille ende consent eenich grof Wildt jaccht ofte schiet, te weten, Harten, Hinden, Rheeden, Deynen ofte Swijnen, van wat state ofte conditie sy zijn, uytgesondert alleelijcken die Harten, die de Baenre-Heeren te leene houdende zijn, te weten, elcke Baenre-Heer een Hart's Jacs, dat sal wesen t'elcken reyse op de boete van hondert ende vijf-en-twintich 19 ponden.

XXIII.

20 Verbiende voorts dat niemant met eenige stalen ghespannen Bogen van nu voortaan sullen mogen gaen ofte staen in eenige Duynen ofte Waranden, dan den rechten Heerwech, Voet-paden,

Toe-paden ofte uytwegen, op een peyne van tien ponden, ende elck Conijn dat sy daer mede gheschooten hebben gelijcke boete.

XXIII.

Verbiende voorts dat niemant Patrijfen, Fefanen, Poictoirs, Reygeren, Moer-Hoenderen, Kranen, wilde Swanen, Trap-Ganssen, ofte andere diegelijcke Wilt, tot kennisse vanden Houtvester ofte Meester-knapen behoorende, en vangen met Netten, ofte daer naer met Bogen ende met Bussen en schieten, ofte heuren Nesten, 21 Eyeren ofte Jongen berooven, ofte stooren van hare Eyeren, het zy inde Veenen ofte andere Plaetsen, daer sy gewoonlijck zijn hen te onderhouden, op die boete van thien Carolus gulden t'elcken reyse, ende voor elck Wilt.

XXV.

21 Dat niemant mede hem en vervordere eenige Duyf huysen, Duyven, ofte eenige ghemerckte Swanen te schieten, ofte met Netten te vangen, op een peyne van vijf-en-twintich ponden van veertich grooten voor elcke Duyve ende Swane voor de eerste reyse, die tweede reyse op een boete van dertich gelijcke ponden, ende arbitrale ende exemplare correctie, te employeren een derdendeel ten profijte vanden Houtvester ofte Officier daer vooren by d'executie sal doen, ende 't ander derdendeel ten profijte vanden Eygenaer vande Duyven ofte Swanen, ende het derde derdendeel ten profijte vanden Aenbrenger, in conformiteyt van 't Placaet ofte eeuwigh Edict, gheemaneert by Philippo, in date den derthienden Aprilis vijftien-hondert negen-en-vijstich naer Paesschen.

XXVI.

21 Dat mede niemant hem sal vervorderen te visschen in eenige Wateringen ofte Vyvere, Vassalen ofte Onderfaten vande Graeffelijckheyt van Hollant toe behoorende, nochte oock eenige Ganssen, Eenden ofte eenige andere Vogelen schieten, nochte oock met eenige Netten ofte andere Instrumenten vangen, hoe die souden mogen ghenaemt wesen, nochte oock en stooren die Nesten ende Eyeren vande selve Vogelen, buyten consent vanden selven Vassalen ofte Onderfaten, op een boete van thien pont t'elcken reyse te verbeuren, ende t'appliceren als in 't voorgaende Artijckel: Ende by soo verre 't selve by nachte, op Sondagh ofte andere Gebedt-dagen ghedaen wort, dat sal zijn op dubbelde boeten, in conformite vande Placaten by den Keyser Kaerle den achtsten September vijftien-hondert een-en-vijstich geemaneert.

XXVII.

21 Ghemerckt noch dagelijcks groote klachten kommen vanden geenen die Driften ende Vogel-koyen hebben, dat het Ghevogelt aldaer seer verjaecht ende vernielt wort: Wert gheinterdiceert ende verboden, dat niemant van wat state ofte conditie by zy, hem en vervordere met eenige Bussen te schieten in ofte ontrent eenige Vogel-koyen, noch op heure Schuyten te kloppen, rommelen ofte stommelen, Zeyl over slingeren, roepen ofte krijten, omme daer mede 't Ghevogelt uyt de voornoemde Driften te verjagen, nochte oock binnen de vijf hondert roeden by dage ofte by nachte ontrent eenige Driften, Vogel-koyen, Kreecken ende Killen en komt met de Slach-lijn leggen, op een boete van thien Carolus gulden elcke reyse, ende daer-en-boven de Bussen ende Vogel-touwen daer sy 't selve mede doen sullen, verbeurt te zijn. Ende die Schuytvoeders die op heure Schuyten ofte anders rumoer gemaect hebben, om 't Ghevogelte wech te jagen uyt Koyen ende Driften, sal wesen op een boete

boete van ses gelijcke guldens voor de eerste reyse, ende die tweede reyse op een boete van thien ghelijcke guldens, t' appliceren een derdendeel ten profijte vanden Houtvester, ofte Officier die d' executie doen sal, ende 't ander derdendeel tot profijte vanden Aenbrenger, ende 't derde derdendeel tot profijte vanden Eygenaer der selver Vogel-koyen, ende dit alles in conformité vande Placaten den achtsten Januarij Anno 1585. gecmanceert.

XXVIII.

Dat noch mede een yegelijck Landtman daer eenich Wildt hem houdende is, binnen veerthien dagen naer 22 Lichtmisse, heure Honden 23 wese vande grootte van een matelick Spijloen, poten aenden eenen voet, ofte een Block aenden hals hangen, nae de groote ende macht vanden selven Hont, sulcks die niet machtich en zijn schade te doen, 24 ende dat ghedyrende van Lichtmisse tot Sint Jacobs avont toe, op een boete van twee pont van veertigh grooten t'elcken te verbeuren, 25 te weten, in Maeslandt, Liere, Naeltwijck, 's Gravesande ende Sant-Ambacht, Monster, Wateringen, Rijswijck, Loosduynen, Voorburgh, Voorschooten, Wassenae, Catwijck opten Rhijn, Catwijck op Zee, Valckenburgh, Reynsburch, Ougstgeest, Warmont, Voorhout, Noortwijck binnen ende op Zee, Heernkerck, Castricum, Limmen, Beverwijck, Heyloo, Schoorl, Bergen, Groet, Camp, Petten.

XXIX.

Desgelijcks die Vogel-honden houden, sullen die aenden hals hangen een Block inder manieren als vooren, ten eynde dat sy oock geen schade en doen aen eenich Wilt, opte boete 26 als vooren.

27 XXX.

Item, soo verbiedt men voorts eenige dorre Boomen te houden ofte te hacken met Bylen, Koorde ofte andere Instrumenten, scheuren, breecken, wech voeren ende stelen, die ter contrarien doen sullen verbeuren, te weten den geenen die 't metten hals wech halen, de eerste reyse elck drie Carolus guldens, die tweede reyse ses Carolus guldens, 28 ende soo verre sy niet en hebben te betalen met gelde, sal naer die qualiteyt van 't seyt daer af aen zijn lichaem gestraft ende ghecorrigeert worden.

XXXI.

Item, soo wie 't met Paerden, Wagens, Karren ofte Schuyten halen, die sullen verbeuren die selve Paerden, Wagens, Karren ofte Schuyten, ende daer-en-boven voor de eerste reyse 29 twintich Carolus gulden, voor de tweede reyse veertich Carolus gulden, ende by gebreecke van betalinge daer af gecorrigeert te worden als vooren.

XXXII.

30 Item, verbiedt men voorts scherpelick eenen yeghelijcken 31 eenich groen staende Hout inde voorschreven Bosschen ende Wildernissen, als Eycken, Bercken, Boucken, Elsen ofte diergelijcke wassende ende opgaende Hout te houden ofte doen houden, 32 buyten wete ende kennisse van die vande Reeckeninge in Hollant, ende die ter contrarie doen, sullen voor de eerste reyse verbeuren twintich gouden Carolus guldens, die tweede reyse veertich Carolus guldens, ende die derde reyse op die verbeurte van hondert Carolus guldens, 33 ende daer-en-boven arbitralijcken gestraft ende ghecorrigeert te worden: Ende die de voorschreve peynen

niet en mogen betalen, sullen aenden lijve worden gestraft.

XXXIII.

34 Ende gernerckt noch by diversche uytheemfche Soldaten, dese voorleden troublen aen weder zijden gedient hebbende, inde voorfz Hourvesterye inne ghevoert is een nieuwe practijcque van Kooperen stricken, daer mede vele Hasen ende Conijnen vernielt worden: is daer omme een yeder van wat state, conditie ofte qualité hy zy, verboden sulcke ofte diergelijcke stricken te stellen, ofte op zijn Lant ghedoocht gestelt te worden by sijn weten, daer van hy hem by eede sal mogen purgeren, op een boete van thien ponden als vooren, voor elcke strick te betalen, ende daer en boven voor elcke Conijn ofte Hacs die men beviden sal daer mede gevangen te zijn, t'elcke reyse een gelijcke boete van thien ponden.

XXXIII.

35 Item, verbiedt men voorts seer scherpelicken dat niemant hem en vervordere eenige Aert-stricken te Veldewaert in te stellen, ofte by haer werten gedoogen op haer Lant gestelt te worden, daer van hy hem by eede sal mogen purgeren als vooren, op een boete van thien ponden, behalven dat 't selve wel sal mogen gheschieden inde Snip-tijdt, als van Bamis totten eersten December, sonder eer ofte langer, ende dat niet vorder dan in heuren Tuynen ende Boomgaerden, aen hare huysinge ofte Wooninge leggende.

XXXV.

36 Verbiedende voorts seer scherpelick eenen yegelicken eenige Patrijfen ofte andere vliegent Wilt, staende tot kennisse als vooren, met Leghonden, loop-netten ofte Sleep-netten te vangen ofte overloopen, op ghelijcke peyne van thien Carolus gulden voor elcke Patrijse t'elcke reyse, ende daer-en-boven die Netten, Leghonden ende andere Instrumenten te verbeuren.

XXXVI.

Alleenlicken hier inne uytgesondert die daer toe consent sullen hebben vanden Stadthouder ofte Houtvester, ofte het zy uyt den naem vande Presidenten, ofte andere daer toe van outs geprivilegeert zijnde, ende vermogen daer toe consent te geven, bescheyt ofte consent sullen hebben, die als dan sullen vermogen die te vangen met die Sack, Schilt, ofte lewendich Paert, sonder anders.

XXXVII.

Verbiedende noch alle Wagenaers die deut Hecken van Wildernisse vande Houtvesterye varen ende keeren, dat syluyden de selve Hecken wederomme sluyten in 't passeren: ende alwaer 't also dat de geene die daer af bevonden wort, allegerende dat hy 't selve Heck ongesloten hadde ghenvonden, soo en sal hem dat geen onschult wesen, maer men sal dat houden aen den lesten die daer deur gepasseert sal wesen.

XXXVIII.

Item, dat mede geen Wagenaers 't zy van Vrachtwagens ofte andere by dage ende by nachte Schippen van de Strange ofte Duynen halende, en sullen hebben Honden loopen by heure Wagens ofte Karren, noch mede gehengen dat men van heure Wagens ofte Karren schieten sal by de luyden die sy voor vracht voeren, indien sy 't keeren mogen, ende en konnen sy 't niet keeren, soo sullen sy den Houtvester de

de namen van dien gehouden wesen te kennen te geven, indien sy de *Delinquanten* kennen, daer van sy *benluyden* by eede sullen mogen *purgeren*, ofte by *refuys* van dien te verbeuren een boete van drie Carolus gulden, alsoo dickmael ende menichwerf als sulcx bevonden sal worden.

XXXIX.

Gemerckt noch sommige *Huysluyden Honden* hebben van sulcker aert, dat die by *nachte* ende by *ontijdt* inde *Duynen* kommen loopen, ende die *Conijnen* uyt *delven*, tot groote schade vande *Duynmeyers*, is geordonneert ende gestatueert by desen: Dat sulcke *Perjoon* n mits by den *Duynmeyer* *gewaerschouwt* zijnde, dat hy *synen Hont* in de *Duynen* *delvende* bevonden heeft, *ghehouden* sal zijn uyt de *Duyn* te houden, op een boete van vijf ponden van *veertich* grooten t'elcke *reyse* als sy nae de *waerschouwinghe* daer over by den *Duynmeyer* op *synen eedt* *ghegijfelt* sullen zijn.

XL.

Ende alsoo den *Geyl*, *Doorn*, *Helm* ende andere *Ruychten* berooft worden tot groot achterdeel vander 37 *Gemeente*: Soo verbiet men eenen *yege* *licken* by desen voortaan inde *Duynen*, *Boschen* ende *Wildernissen* meer *Doorens*, *Helm* ofte andere *Ruychte* af te houwen, op te delven, te *ploc* *ken* *nochte* halen, buyten *consent* ende *kennisse* vanden *Houtvester*, op de verbeurte van tien Carolus gulden voor d'eerste *reyse*, die tweede *reyse* op de boete van twintich Carolus gulden, ende die derde *reyse* op boete van veertich Carolus gulden, ende anders *arbitralick* of *Criminelick* *gestraft* ende *gecorrigeert* te worden naer *gelegenthey* *vander* *saecken* ende *misdact*.

38 XLI.

Ende dat de *Helm*-*plantinge* alomme mach worden *gheconserveert*, ende die *Conijns*-*bergen* niet *verstop*t ofte *vertreden* worden: *Verbieden* ende *interdiceren* wy wel *scherp* *lick* *cenige* *Hoorn*-*Beesten* *jonck* ofte *oudt* inde *Duynen* te laten *lop* *pen* ofte *weyden*, en over sulcks den *Houtvester* ende die vande *Rocckeninge* in *Hollandt* ende anderen *cenige* *verhuyringe* ofte *inschrijvinge* daer af te doen, *renunchierende* ende te niet doende over sulcks alle *verhueringe* die inde *Duynen* als *vooren* soude mogen zijn *gedaen*.

XLII.

Item, so wie onse *Wildernisse* ontgronde, te weten *Turf* *delfde*, oft de *Wildernisse* *ontheynden* ende *verminderde*, dat sal wesen op de boete van twintich Carolus gulden, soo *dickwils* als 't *gebeu* *ren* sal.

XLIII.

Ende indien yemandt *Edel* oft *Onedel*, tegens dese onse *Ordonnantie* dede, ende by die *Dienaers* vanden *Houtvesterye*, 39 ofte den *Pachters* vande *Duynen*, 40 ofte *gebroode* *Dienaers* *ghegijfelt* werden, ende de selve *Dienaers*, ofte yemandt anders daer omme *drey* *chde*, *qualicken* toe *sprake* ofte *floege*, daer tegens sal den *Houtvester* *Criminelicken* *pro* *cederen* als tegens den *geenen* die *openbaer* *kracht* ende *gewelt* doen, ende dat aen haer *lijf* of *goet*, na die *groot*e ende *gelegenthey* *vander* *misdact*.

XLIII.

41 Ende en sullen geen *Duynmeyers* ofte *heuren* *Dienaers* *gheloove* hebben op haer *aenbrengen*, ten zy dat *sy* *luyden* *eedt* *gedaen* sullen *hebbē* in *handen* vanden *Hout*

vester ofte *Mee* *ster*-*knapen*, *wesende* de selve *Duynmeyers* ofte *Dienaers* ten *minsten* vanden *ouderdom* van *achtien* *Jaren*, *staende* ter *goeder* *name* ende *same*, ofte en sullen anders op *heuren* *eedt* geen *geloove* hebben: Ende sal de *Secretaris* vande *Wildernisse* *gehouden* zijn, soo *wel* vanden *eedt* vande *Substituyten* vanden *Houtvester*, *Duyn* *meyers* ende *heure* *Dienaers*, *Coddebeyers*, ende oock *allen* anderen op *wiens* *cedt* *Mee* *ster*-*knapen* *recht* doen, *goet* ende *partinent* *Regist* *er* te *houden*, omme by *Mee* *ster*-*knapen* *reguard* *genomen* te worden *wie* vanden *eedt* is dan *niet*.

XLV.

41 Ende die *voornoemde* *Substituyten*, *Duynmeyers* of *heure* *ge*-*eede* *Dienaers*, *Coddebeyers*, ende *allen* anderen *geswooren* *Dienaers* *behoorlick* *ghe*-*eedt* zijnde, sullen naer *ouder* *gewoonte* op *heuren* *eedt* *geloove* hebben als na *gelegenthey* *vander* *saecke* in *Rechten* ende *redelickhey* *bevonden* sal worden te *behooren*, *gelijck* mede hebben sal een *particulier* *ghequalificeert* *Perjoon* ofte *Weyman*, *be* *vindende* den *Duynmeyer* ofte *Dienaers*, ofte yemandt anders *contrarie* de *Ordonnantie* vander *Wildernisse* inde *Duynen*, *delinquerende* mits 't selve *seyt* ten *langhsten* *binnen* drie *dagen* den *Houtvester* ofte *synen* *Substituyt*, ofte een vanden *geswooren* *Dienaers* vande *Houtvesterye* aen *dienende*, die als dan *ghehouden* sal zijn mede ten *langhsten* *binnen* drie *dagen* daer na den *Delinquant* te *gijfelen* met de *nominatie* van 't *seyt*, *plaets*, *dach*, *tijt* ende *stont* daer 't selve *seyt* *geschiet* is, *sonder* *langer* te *vertoe* *ven*, of sullen *Mee* *ster*-*knapen* daer geen *recht* op doen: Ende sal alsulcken *Aenbrenger* inder *manieren* als *vooren* mede op *synen* *eedt* *gheloof* hebben, ende daer op by *Mee* *ster*-*knapen* *recht* *gedaen* mogen worden, als in *rech* *ten* ende *redenen* *bevonden* sal worden te *behooren*.

XLVI.

41 Noch sullen alle de *voorsx* *ge*-*eede* *Perjoonen* *gehou* *den* zijn de *Delinquanten* over *heur* *delict* ofte *mesuse* te *gijfelen*, ende dat op *staende* *voet* de *Delinquant* ofte *De* *linquanten* aen *spreken* met sulcke *woorden*, dat daer *gij* *feling* *uyt* *verstaen* mach werden, ten ware dat *sy* *luyden* *vel* *vluchtich* waren, sulcx dat men hem *niet* in en *konde* *gaen*, in *welcken* *gevalle* ten *langhsten* *binnen* ses *dagen* daer naer die *weet* van *gijfeling* aenden *Delinquant* ofte *Delinquanten* *gedaen* sal worden, ofte *heur* *Perjoons* *niet* *kommende* *bekomen* tot *heure* *Woonstede*, met de *nominatie* van 't *delict*, *plaets*, *dach*, *tijt* ende *stont*, ofte sal anders van *geender* *waerden* zijn.

XLVII.

41 Welck *voornoemde* *delict*, *plaets* ende *dach* den *Houtvester* mede *gehouden* sal zijn in *syn* *gijfel* of *Citatie*-*Cedulle* *pertinentelick* te *in* *fereren*.

XLVIII.

41 Sullen noch mede alle *delicten* ende *mesusen* inde *Wildernisse* ende *Houtvesterye* van *Hollant* *gevallen* ende *geperpetreert*, die *welcke* *eerst* naer een *Jaer* ende *ses* *We* *ken* tot *kennisse* vanden *Houtvester* *kommen* sullen *gepre* *scribeert* zijn, ende die *Delinquanten* daer van *bevrijt*, ten ware daer *litisp* *endentie* van *waer*, ofte die *saecke* by *Mee* *ster*-*knapen* in *state* *gestelt*, omme *insp* *ectie* ofte *in* *for* *matie* te *nemen*.

XLIX.

41 Wert noch mede *verstaen*, dat by soo verre *cenige* *Jongers* *contrarie* alle dese *voorgaende* *Ordonnantien* *quāme* te *misdoen*, dat die *Ouders* voor de *eerste* *reyse* die *kinderen* daer over sullen *kastijden*, ende die *tweede* *reyse* op de boete als in d' *Ordonnantie* hier *vooren* *verhaelt*, die de *Ouders* daer *vooren* sullen *gelden*, ende *niet* *hebbende*

PPPP

ofte

ofte willende betalen sullen die Jongers met Roeden ghegeeffelt worden.

L.

41 Ende dit al onvermindert alle voorgaende Placaten ende Ordonnantien, soo wel by den Keyser Kaerle als Coninck Philippo op 't stuck vander Wildernisse gemacckt ende geemancert, ende by desen specialicken niet gedrogeert, maer sullen die blyven in heur geheel ende vigueur, ende dit alles by provisie, tot daer anders inne sal wesen voorsien ende gheordonneert.

L I.

42 Ende op dat dese onse Ordonnantie te beter in alle heure Poincten mach worden geobserveert: Soo ontbie-

den ende bevelen wy daer omme allen Officieren, Justicieren, Dienaren ende Ingesetenen der Graefselickheyt van Hollandt, dat sy u dit doende ernstelick verstaen ende obedieren, alle hulp ende bystant doen, sonder des te laten in eeniger wijs.

Ghegheven inden Hage onder 't Zegel van Justitie hier onder aen ghehangen in forme van Placate, den negenthienden Martij Anno vijftienhondert ses-ende-tachtich. Onder stondt, By mijnen Heeren den Gouverneur, President ende Raden over Hollandt, Zeelant ende Vrieslant. Ende was onderteyckent,

P. Hanneman.

1. De Placaten vanden seven-en-twintichsten Martij 1524, elfden Januarij 1531, ende elfden dito 1532. zijn opten naem van, ende beginnen: De Grave van Hoochstraten, Heere van Montigny, van Cuylenburch, van Borfelen, &c. Stadthouder Generael, die President ende Raden des Keyfers van Romen, Coninck van Germanien, van Spaignen, &c. ghecommitteert ter saecken sijner Keyserlijcke Majesteyts Landen van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslant, den eersten geswooren Exploictier vande Camere vanden Rade in Hollandt, Saluyt. De volgende tot dat vanden sevenden July 1579 inclusy, opten naem van Coninck Philips, beginnende: PHILIPS by der gratien Godts Coninck van Castilien, van Leon, van Arragon, &c. den eersten Deurwaerder Sergeant van Wapenen, ofte Exploictier van de Camere, &c. Dat vanden vier-en-twintichsten January 1583. WILHELM by der gratien Godts Prince van Orange, &c. als hebbende ende ons ghedefereert zynde de Hooge Overigheyt ende Regieringe van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslant, den Deurwaerder ofte gheswooren Exploictier vanden Comptoire des Ontfangers vande Graeffselijckheys Wildernisse in Hollandt, Saluyt, &c.
2. Alle de voorgaende Placaten seggen: by veel en diversche Persoonen, Edele en Onedele, soo wel in 't vangen overtallick en onbehoorlick veel Hasen, Conynen, ende ander loopende Wilt, als Swanen, Reygers, Kranen, (t eerste vanden Jare 1524 voecht daer by: Trap-Gansen, Phefanen, Velt-hoenderen) ende ander vliegende Wilt, &c.
3. De Placaten opten naem vanden Grave van Hooghstrate seggen: Ende want wy van 's Keyfers wegen daer inne voorsien, &c.
4. Alle de voorsz Placaten seggen: over al in onsen Lande.
5. De Placaten tot 1532 inclusy seggen: van wegen de Keyserlijcke Majesteyt. Ende de volgende: van onsent wege gebiedt ende beveelt, &c.
6. De voorgaende Placaten seggen: ofte inde Waranden ende Duynen, nae Hasen ofte Conynen te jagen, met Havicken, ofte met andere Vogelen te vliegen, op de boete van thien guldens t'elckens tegen (tot 1532. inclusy, de Keyserlijcke Majesteyt) ons te verbeuren, ende daer-en-boven die Honden, Bogen, Buffen, (tot den Jare 1532 inclusy Netten) Vogelen ofte Foretten.
7. Anno 1579 dus gestelt, behalven de woorden in dit Artijckel in 't Cursyf ghedruckt, die Anno 1586 by ghekomen zijn. De voorgaende seggen: die vande Ridderchappen van dese Landen, die uyt gratie, ende om haer deduits wille, tot wederseggen van Keyserlijcke Majesteyt (ons seggen de Placaten tot 1569 inclusy) mogen Jagen in heur selfs Persoon elcks met een zeel Winden: te weten, drie Winden met twee Spilgioenen, ofte twee Winden met drie Spilgioenen voor een zeel Winden gereckent.
8. De voorgaende seggen: Waranden ofte Platte Landen een-dach ter Weecken.
9. De Placaten tot den Jare 1569 inclusy seggen: Ende dat van half September af beginnende, tot Lichtmisse daer aen, ende niet anders noch langer.
- 10 en 11. Het derde Art. onder num. 10. is Anno 1586. ende onder num. 11. inden Jare 1579 by gekomen. Doch in plaets van dissimulatie, stont aldaer sonder eenige simulatie. Was voorts inden Placate vanden voorsz Jare 1579. hier achter aen als het vierde Artijckel gestelt en verboden: Dat niemant hem en vervordere alleenlick voor desen Jare 1579. inde Duynen te jagen, ghelegen tusschen Monster Molens Put, ende Hoochbarent, ten cynde de Voesters verleden Winter daer inne gheset, mogen voeden ende populeren voor desen Jare, mitfgaders in Langevelderduyn, beginnende aen Duyndam, strecken-de Oostwaerts tot de Vogelfangh, ende dit op een boete van thien ponden, soo dickmaels yemant contrarie van dien bevonden wort te doene. Ende is dit Artijckel mede by abuys inden Placate vanden Jare 1583 gebleven. Het vijfde en sesste Art. is Ampliatie vanden Jare 1586.
12. Het sevende Artijckel is mutatis mutandis, (te weten in plaetse vande woorden: tegens die Hooge Overigheyt, Keyserlijcke Majesteyt: ofte inde Placaten vanden Coninck ende Prins Wilhelm, tegens ons te verbeuren) het selve als inde voorgaende Placaten: behalven dat alhier toe gelaten, en daer verboden wort door gebrooden Dienaer te jagen.
13. Anno 1579 dus gestelt. De voorgaende Placaten seggen alleenlick: Item, sullen de selve Edelen geen gespan maecken, &c.
14. Het negende, thiende, elfde en twaelfde. Articulen, zijn voor Ampliatie inden Jare vijftienhondert ses-ende-tachtich by gekomen.

15. *Dit ende 't volgende Artijckel was inde Placaten tot 1569 inclusy aldus gheselt* : Ende dat voorts aen niemant wie hy zy en koope ofte verkoope eenige Conynen, die gheschoten of met Honden ghevangen, oft met Netten af geset, oft ghestolen zijn : ende generalick dat niemant Conynen en koope, dan van den geenen die selfs Duynen ofte Waranden hebben, op de boete van thien Carolus guldens t'elcken te verbeuren. *Doch inden Placate vanden Iare 1579 staet Art. 7. als in het eerste lidt : ende Art. 8* : Ende niemant en sal inden Lande van Hollandt koopen ofte verkoopen eenige Hasen, Fesanen, Moerhoenderen ofte Perdrijsen, op de verbeurte van thien Caroli guldens van elcken Hase, Fesaen, Moerhoen ofte Perdrijs, so by den kooper als verkooper te verbeuren. *Vervolgh voorts Art. 9.* Ende generalick dat geenige Voorkoopers, &c. *als Articul 14. alhier, uytgenomen de woorden die in 't Cursijf gestelt zijn : de welke als oock het 15. 16. 17. 18. en 19. Articulen inden Jare 1586. voor Ampliatie in gevoeght zijn.*
16. *Dit Artijckel was inde Placaten op den name vanden Grave van Hoochstrate uyt gegeven aldus gestelt* : Item, verbieden voorts dat niemant wie hy zy Hasen en vange ontrent de Huysinge van Teylingen, op een myle ommegaens vanden selven Huysse, op gelijke boete als vooren. *Doch stont inden Placate van Koningh PHILIP S Anno 1555 uytgegeven Artijckel 5. aldus* : Item, verbieden voorts dat niemant wie hy zy Hasen en vange, of nae ecnich Wildtbraet, als Perdrijsen, Faysanen, Putoors, Moerhoenderen, Kranen, wilde Swanen, Reygers ende andere, staende tot kennisse vanden Hourvester en Meester-knapen, met eenigerley Vogelen te vliegen, oft by heure Dienaers en doen vliegen ontrent den Huysse van Teylingen, op een myle ommegaens vanden selven Huysse, ofte inde hooge ende lage Veenen ontrent onsen voorschreven Huysse van Teylingen gelegen, op gelijke peynen t'elcken tegens ons te verbeuren, ende daer-en-boven ghepriveert te blyven van meer te mogen jagen oft vliegen in vier Jaren daer naer, ende daer-en-boven de Dienaers arbitralick ghecorrigeert te worden.
17. *Alle de voorgaende Placaten seggen* : op de peyne van veertich gouden Carolus gulden : die tweede reyse op privatie van haer rechter ooge : ende de derde reyse op privatie van 't ander ooge.
18. *De Placaten vande Iaren 1579 en 1583 vervolgen Art. 12.* Ende de Duynmeyers en Coddebeysers sullen niet mogen Honden houden, ofte in onse voorz Wildernisse gaen dan met een Bastaert ofte Reeckel, om het ongediert mede te vernielen, op de verbeurte van thien Carolus guldens, ende dat den selven metter daet by alle Officiers ende Edelluyden alle andere Honden af ghenomen sullen werden : Ende en sullen geen Honden mogen aen nemen, omme te bedryven, ofte oock anderen eenige gespannen maccken, op de boete voorz, sulcks dat de Duynmeyers strictelijck ghehouden sullen zijn hen te reguleren naer 't inhoudē der Voorwaarden, in haere verpachtinge hier op gedaen.
19. *De voorz Placaten seggen* : hondert vijf-en-twintich gouden Carolus guldens.
20. *Dit Artijckel is Anno 1551 by gekomen, behalven de woorden in 't Cursijf gedruckt die inden Iare 1586 by gedaen zyn.*
21. *De woorden in het 24 en 25 : mitsgaders het geheele 26 en 27 Art. zyn mede inden Jare 1586 voor Ampliatie ingevoecht. Is oock het verboth van Duyven te schieten, ofte met Netten te vangen, op peyne van thien Carolus gulden, Anno 1579 eerst by gekomen. Ende aldaer, als oock inden Placate vanden Iare 1583 het sestiende Art. in ordre.*
22. *Alle de voorgaende Placaten seggen in plaetse van Lichtmisse* : binnen veerthien dagen nae de publicatie deses.
23. *Desse woorden zyn Anno 1579 by gekomen.*
24. en 25. *De woorden onder num. 24. zyn Ampliatie vanden Jare 1586 : maer die onder num. 25. vanden Iare 1579. Doch voecht het selve Placaet, als oock darvanden Jare 1583 daer by de Dorpen van Noortwijckerhout, Sasse, Lis, Hillegom, Heemstede, Wijck binnen, Wijck op Zee.*
26. *Alle de voorgaende Placaten seggen* : op de boete van twee Carolus guldens.
27. *Alle de voorgaende voegen hier in* : Ende alsoo men bevint dat inde voedende tijdt, dattet vliegende Wildt, als vliegende wilde Gansen, Vogelen, Kievitten, Plevieren ende dierghelijcke Eyeren leggende, die selve Eyeren op ghenomen worden in groote menichte, ende die verkoopen, soo verbietmen oock 't selve meer te doen, op de boete van twee Carolus guldens t'elckens als 't gebeuren sal. Ende indien 't by de Jongers ghedaen wort, sullen die Ouders daer vooren betalen, ende die niet en hebben te geven, sullen met Roeden gegeeffelt werden.
28. *Alle de voorz Placaten voegen hier tusschen beyden* : ende die derde reyse twaelf Carolus guldens, ende soo verre, &c.
29. *De selve stellen de boete alhier voor d'eerste mael op thien, de tweede mael op twintich, ende de derde mael op veertich Carolus guldens.*
30. *De voorz Placaten tot den Iare 1569 inclusy seggen alhier* : Item, verbiedt men voorts seer scherpeelijck, geen groen staende Hout inde voorz Wildernissen ofte Bosschen te houden, als Eycken, Bercken, Boucken, Elsen ofte dierghelijcke wassende ofte opgaende Hout, die ter contrarie doen, sullen verbeuren voor de eerste reyse twintich gouden Carolus guldens, de tweede reyse op de peyne van veertich gouden Carolus guldens, ende daer-en-boven ghegeeffelt te werden, ende de derde reyse op de verbeurte van heur rechter hant, ende thien jaren uyt den Lande van Hollandt, Zeelant ende Vrieslant gebannen te wesen, ende die geen goeden en hebben, sullen aen hare Lichamen ghecorrigeert werden, nae gelegentheyt vande misdact.
31. en 32. *Doch de Placaten vande Iaren 1579. en 1583. Verbieden eenen yegelijcken 't zy Meester-knapen,*

- Rentmeesters van Noort-Hollandt, Bos-bewaerders, Bos-wreckers, ende allen anderen wie sy zijn, eenich groen staende Hout te hacken buyten wete ende kennisse vande Staten van Hollandt.
33. *Ende voegen hier noch tusschen in: ende voor de vierde reyse arbitralick ghestraft ende ghecorrigeert te werden, &c.*
34. *In plaets van dit Artijckel (1586 by gekomen) seggen de voorgaende Placaten tot den Iare 1569 inclus: Item, Alsoo de Bosschen seer vergaen zijn, censedeels mits dat men aldaer gedoocht heeft te Snippen, die aldaer houwen ende hacken om groote opene tochten te hebben: Soo werdt verboden, dat niemandt van wat staet ofte conditie hy zy, hem en vervordere inde selve Bosschen Snip-hangen te maecten ofte houden, uyt ghedaen alleenlick de gecne vanden Edelen ende onsen Officieren, die daer oorlof hebben fullen vanden Stadthouder van Hollandt, die de Snip-hangen selver fullen moeten doen wachten, ofte by heure gebroode Dienaers, ende anders niet, op de boete van thien Carolus guldens, ende daer-en-boven de schade van 't af-gebroocken Hout te beteren nae de gelegentheyte van dien.*
35. *Dit Articul is inden Placate vanden Iare 1561. stilo Curiae eerst by gekomen, ende vervolgens tot inden Placate vanden Iare 1583 gebleven: Doch in deser voegen gecoucheert: Ende also met de Aert-stricken die men schijnt te stellen om Snippen te vangen, vernielt werden veele Perdrijsen ende Fesanen, soo verbiet men eenen yegelijcken wie hy zy geen Aert-stricken te stellen, (1579 en 1583. ofte gedooogen gestelt te werden op haer Landt) te Veldewaerts inne, op de boete van thien Carolus guldens. Ende die Ouders fullen voor haerluyder Kinderen staen, ende by ghebreecke van goeden, fullen de Kinderen daer af gecorrigeert werden als vooren. Dit Artijckel was inden Placate vanden Iare 1569. mede het vijftiende Artijckel in ordre: Doch achter de woorden: te Veldewaert inne, met de volgende vermeerderd: nochte oock in eenige Elsten oft andere Geboomten, staende ontrent heurluyder Huysen ofte Wooningen, op de boete, &c. als boven.*
35. *Dit Artijckel is mede Anno 1561 voorz by gevoeght, ende t'sedert gebleven. Doch de woorden in 't Cursijf ghedruckt, als oock het volgende 36. Artijckel zijn Ampliatie vanden Iare 1586. gelijk oock is het Cursijf in het 38. ende 't geheele 39. Artijckel.*
37. *Alle de voorgaende Placaten seggen: tot groot achterdeel vande Wildernisse: en werden aldaer de boeten de helft minder gestelt.*
38. *De Placaten t'sedert den Iare 1551 voegen hier in: insghelijcx werdt verboden eenich geyl Houw vande Duynen te halen, op gelijke boeten als van Dorens ende Ruychten is gefeyt.*
39. en 40. *De woorden onder num. 39. zijn Anno 1579. ende die onder num. 40. Anno 1586. in gevoeght.*
41. *Het 44. 45. 46. 47. 48. en 49. Ende de woorden in 't Cursijf gedrukt in 't 50. Artijckel zijn Anno 1586. voor Ampliatie bygedaen. Doch 't gunt in 't voorz 50. Artijckel met Romeyn ofte ronde Letter ghedruckt staet, is Anno 1579 by gekomen.*
42. *De woorden in 't Cursijf zijn Anno 1579 soo gestelt. Ende wert voorts aldaer, als oock in alle de voorige Placaten vervolcht: Ontbieden ende beveelen daer omme allen onsen Officieren, Justicieren, Dienaren ende Onderfaten, dat sy u dit doende ernstich verstaen ende obedieren, alle hulp ende bystant doen, sonder des te laten in eeniger wijs: Op alle 't gunt dat sy onsen (die vanden Grave van Hooghstraten seggen: Keyserlijcke Majesteys) thoorn duchtende zijn, ende daer tegens verbeuren mogen, Ons certificerende wes ghy hier inne gedaen sult hebben, en wedervaren wesen sal. Gegeven in (1579. en 1583. onsen Huyse van) den Hage, onder 't Zegel van Justitie (1569. 1579. en 1583. 't welck wy in onsen Hove van Hollandt gebruycken) op 't spatium van desen gedrukt in forme van Placate, &c.*

3. Placaten vanden seventhienden Maert 1595, seventhen Junij 1622, seventhienden Januarij 1628, ende seventhen Mey 1648, op 't selve subjeet.

WILHEM, by der gratien Godts Prince van Orangien, Grave van Nassau, Catzenelleboge, Vyanden, Diets, Lingen, Meurs, Buyren, Leerdam, &c. Marquis vander Veere ende Vliissingen, Heere ende Baron van Breda, der Stadt Grave ende Lande van Cuyck, Dieft, Grimbergen, Herstal, Warnestong, Cranendonck, Arlay, Noseroy, Sint Vijth, Daesburgh ende Polanen, Willemstadt, Nyervaert, Ysselsteyn, Sint Maertensdijck, Gecrtruydenberge, Chasteau Regnard, de hooge ende lage Swaluwe, ende van Naeltwijck, &c. Erf-Burghgraef van Antwerpen ende van Besançon, Erf-Marschalck van Hollandt, Gouverneur, Capiteyn Generael ende Admirael, midtsgaders de President ende Raden over Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt. Den Deurwaer-

der ofte geswooren Exploictier vanden Comptoir des Ontlangers vande Graeffelijckheys Wildernisse in Hollandt, Saluyt. Alsoo t'onser kennisse ghekomen is, dat dagelijks inder Bosschen, *Klingen*, Duynen, Wildernissen ende andere Plaetsen, onder den bedrijve vande Houtvesterye ende Duynmeyerschap van Hollandt ende West-Vrieslandt, seer groote excessen gebeuren, die geperpetreert worden by veele ende diversche Persoonen, soo in 't vangen, rooven, schieten ende vernielen van ontallijcke veel Hasen, Conijnen, ende andere loopende Wildt: als oock in 't vangen, rooven ende schieten van Patrijfen, Vesanen, Moer-hoenderen, wilde Swanen, Trap-Gansen, Reygeren, *2 Scholvaers*, Kranen, ende andere vliegende Wilt, die met Honden, Netten, Stricken, Bussen, Bogen, ende